

* Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Wydział Pedagogiki i Psychologii

** Uniwersytet w Białymstoku. Wydział Pedagogiki i Psychologii

AGNIESZKA LEWICKA-ZELEN* , SŁAWOMIR STASIOROWSKI**

ORCID: 0000-0002-6967-8966; agnieszka.lewicka@umcs.pl

ORCID: 0000-0002-5451-6171; slawomir.stasiorowski@gmail.com

*Mechanizmy finansowe wspierające oddziaływania Służby
Więziennej na rzecz readaptacji społecznej osób odbywających
karę pozbawienia wolności*

Financial Mechanisms Supporting the Social Rehabilitation of the Prison Service Towards
Prisoners

PROPOZYCJA CYTOWANIA: Lewicka-Zelent, A., Stasiorowski, S. (2020). Mechanizmy finansowe wspierające oddziaływania Służby Więziennej na rzecz readaptacji społecznej osób odbywających karę pozbawienia wolności. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Paedagogia-Psychologia*, 33(4), 49–67. DOI: <https://doi.org/10.17951/j.2020.33.4.49-67>.

STRESZCZENIE

Zagadnienia prezentowane przez autorów w niniejszym artykule skupiają się na ukazaniu istoty funkcjonowania Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości, który ma kluczowe znaczenie dla działań wspierających społeczną readaptację skazanych prowadzonych przez Służbę Więzienną. W sposób szczegółowy odniesiono się do zasady funkcjonowania Funduszu w części postpenitencjarnej, prezentując schematy jego działania. Ponadto opisano podstawowe zakresy udzielanej z tych środków pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z jednostek penitencjarnych oraz ich bliskim. W sposób szczególnie zwrócono uwagę na marginalizowanie działalności organizacji pozarządowych w obszarze resocjalizacji inkluzyjnej oraz działalności na rzecz reintegracji byłych więźniów ze społeczeństwem. Z prezentowanych danych wynika, że znacząca liczba jednostek penitencjarnych w Polsce ma ograniczone możliwości współpracy z wyspecjalizowanymi podmiotami animującymi włączenie społeczne więźniów lub jest ich pozbawiona, w związku z tym konieczne jest wsparcie inicjatyw społecznych w tym zakresie przez Fundusz Sprawiedliwości.

Słowa kluczowe: resocjalizacja; Służba Więzienna; Fundusz Sprawiedliwości

WPROWADZENIE

Przegląd literatury z zakresu prawa i pedagogiki resocjalizacyjnej skłania do wniosku, że zagadnienie pomocy postpenitencjarnej omawiane jest stosunkowo rzadko w odniesieniu do innych problemów dotyczących osób pozbawionych wolności. Ponadto ostatnie publikacje, w których autorzy nawiązują do pomocy postpenitencjarnej, odnoszą się do okresu sprzed 2016 r. (zob. np. Domżańska, 2013; Politowicz, 2014; Jakubik, 2016; Wolińska, 2016), zanim Ministerstwo Sprawiedliwości zaczęło realizować program „Praca dla więźniów”. Dlatego postanowiono w niniejszym artykule ukazać istotę funkcjonowania Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej w obecnej rzeczywistości. W tym celu przedstawiono zasady jego funkcjonowania, strukturę organizacyjną oraz schematy wnioskowania uprawnionych i przepływu środków. Poza tym wskazano sposoby wykorzystania środków przez Służbę Więzienną, kuratorską służbę sądową oraz organizacje pozarządowe, które realizują obecnie zadania z obszaru pomocy postpenitencjarnej w Polsce. Celem artykułu jest zatem analiza, diagnoza, prognoza oraz szczegółowe przedstawienie zasad funkcjonowania Funduszu. Analiza poruszonych zagadnień, opracowanych na podstawie aktualnych przepisów prawnych i danych statystycznych, powinna sprowokować do dyskusji związanej z udzielaniem wsparcia osobom karanim w ramach pomocy postpenitencjarnej.

Fundusz Pomocy Postpenitencjarnej został utworzony na mocy art. 43 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. 1997, nr 50, poz. 557 ze zm.; dalej: k.k.w.). Początkowo pomoc osobom zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz członkom ich rodzin przysługiwała tylko w wyjątkowych przypadkach. Sytuacja uległa zmianie w 2012 r., gdy Fundusz Pomocy Postpenitencjarnej przekształcono w Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. zmieniająca ustawę o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy – Prawo ochrony środowiska, Dz.U. 2011, nr 129, poz. 734; Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 stycznia 2012 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej, Dz.U. 2012, nr 9, poz. 49). Od tej pory, z uwagi na przyjęte zasady gospodarki finansowej, podstawową rolę odgrywa Fundusz Pomocy Pokrzywdzonym, który gromadzi znacznie więcej środków finansowych. Na podstawie ostatnich zmian Kodeksu karnego wykonawczego (Ustawa z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2017, poz. 1452) przybrał nazwę Funduszu Sprawiedliwości (art. 43 § 1a k.k.w.), który reguluje system udzielania wsparcia osobom pokrzywdzonym oraz świadkom przestępstwa, a także system zapobiegania krzywdzeniu innych ludzi oraz pomoc postpenitencjarną. Nieprzypadkowa kolejność celów działalności Fundu-

szu określa jego (1) wyraźne preferencje w zakresie realizacji zadań na rzecz pomocy pokrzywdzonym, (2) nieostro określone działania z zakresu przeciwdziałania przestępczości i (3) na rzecz osób pozbawionych wolności, zwalnianych z jednostek penitencjarnych oraz osób im najbliższych.

W części postpenitencjarnej Fundusz stanowi mechanizm finansowy, który umożliwia świadczenie okresowej lub doraźnej pomocy finansowej osobom osadzonym w jednostkach penitencjarnych oraz tym, które przebywały w nich, a także członkom ich rodzin.

Środki gromadzone w Funduszu na pomoc postpenitencjarną, które pochodzą niemal wyłącznie z potrąceń z wynagrodzenia za pracę skazanych, odbywających karę pozbawienia wolności, wykorzystywane są – według wielkości udziału – odpowiednio przez Służbę Więzienną, kuratorską służbę więzienną oraz organizacje pozarządowe na cele związane z pomocą w readaptacji społecznej skazanych, głównie opuszczających jednostki penitencjarne.

Pomimo tego, że zasady gospodarki finansowej Funduszy określono w jednym akcie prawnym, tj. w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości (Dz.U. 2017, poz. 1760), to stanowią one odrębne byty organizacyjne i finansowe, a źródła ich przychodu i jego wysokość są znacznie zróżnicowane, co wyznacza zakres realizowanych zadań.

W rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r. określono sposób udzielania wsparcia beneficjentom Funduszu oraz dotacji z niego, a zwłaszcza warunki konkursów ofert, ich kryteria oceny i zawierania umów. Ponadto wskazano szczegółowe zadania, na które przeznaczane są gromadzone w nim środki.

Źródłem przychodu Funduszu w części postpenitencjarnej są środki pieniężne, które pochodzą: z potrąceń z wynagrodzenia za pracę osób pozbawionych wolności, które pracują na podstawie art. 121 § 2¹ (w wysokości 7%); z kar dyscyplinarnych (art. 143 § 1 pkt 7)²; spadków, zapisów i darowizn oraz dotacji, zbiórek itd.

Środki Funduszu, zgodnie z art. 43 § 8 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r., przeznaczane są na:

- pomoc postpenitencjarną osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz członkom ich rodzin, udzielaną przez zawodowych kuratorów sądowych oraz Służbę Więzienną (pkt 2),

¹ Skazanego zatrudnia się na podstawie skierowania do pracy albo umożliwia się mu wykonywanie pracy zarobkowej w ramach umowy o pracę, umowy zlecenia, umowy o dzieło, umowy o pracę nakładczą lub na innej podstawie prawnej.

² Obniżenie przypadającej skazanemu części wynagrodzenia za pracę, nie więcej niż o 25%, na okres do 3 miesięcy.

- pomoc postpenitencjarną osobom, o których mowa w pkt 2, udzielaną przez podmioty wymienione w art. 38 § 1 k.k.w. [tj. stowarzyszenia, fundacje, organizacje oraz instytucje, których celem działania jest realizacja zadań określonych w niniejszym rozdziale, jak również kościoły i inne związki wyznaniowe], z wyłączeniem osób godnych zaufania (pkt 3),
- działalność podejmowaną lub powierzoną przez dysponenta Funduszu, mającą na celu wsparcie i rozwój systemu pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem i świadkom oraz pomocy postpenitencjarnej, a także przeciwdziałanie przyczynom przestępczości (pkt 4), w szczególności na:
 - a) promowanie i wspieranie inicjatyw i przedsięwzięć służących poprawie sytuacji osób pokrzywdzonych przestępstwem oraz skutecznej readaptacji skazanych,
 - b) podejmowanie przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i informacyjnym, w tym dotyczących przyczyn i uwarunkowań przestępczości oraz jej zapobiegania,
 - c) pokrywanie kosztów związanych z organizowaniem i prowadzeniem kształcenia, studiów podyplomowych, kursów dokształcających i szkoleń,
 - d) podejmowanie, organizowanie i zlecenie badań naukowych dotyczących sytuacji oraz potrzeb osób skazanych.

Możliwości finansowe Funduszu są zależne od liczby osadzonych, którzy pracują odpłatnie. Do 2016 r. obserwowaliśmy znaczny spadek liczby osób pracujących odpłatnie i tym samym istotne zmniejszenie jego przychodów. Bezpośrednią przyczyną tego zjawiska, począwszy od 2010 r., było orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 lutego 2010 r. (sygn. P 20/09)³, negujące dotychczasowy sposób wynagradzania więźniów. Orzeczenie doprowadziło do wzrostu wynagrodzeń osób pozbawionych wolności do poziomu co najmniej minimalnego

³ Wyrok TK wszedł w życie z dniem 9 marca 2011 r. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że według wówczas obowiązującego art. 123 § 2 k.k.w. osadzonemu zatrudnionemu podczas odbywania kary pozbawienia wolności przysługuje co najmniej połowa minimalnego wynagrodzenia, które zostanie ustalone w kolejnych przepisach. Słowo „połowa” jest jednak niezgodne z art. 32, a także z art. 65 ust. 4 w zw. z art. 2 Konstytucji. Zdaniem Trybunału wprowadzone rozwiązanie stwarzało możliwość nieuzasadnionego zaniżania wynagrodzenia za pracę wypłacanego osobom skazanym i czerpania tym samym przez pracodawców nieuzasadnionych korzyści z takiego zatrudnienia. W ocenie Trybunału istnieją alternatywne środki obniżania kosztów pracy osób skazanych, nieprowadzące do obniżania wynagrodzenia za pracę poniżej poziomu wynagrodzenia minimalnego. W związku z tym zaskarżony przepis nie spełnia kryteriów dopuszczalnego różnicowania podmiotów podobnych i narusza konstytucyjną zasadę równości. Jak podkreślił Trybunał, ustawodawca ma pełną swobodę regulacyjną w zakresie ustalania poziomu minimalnego wynagrodzenia. Nie może ono jednak być określane w sposób dowolny i w każdym przypadku musi zapewniać zatrudnionym możliwość zaspokojenia ich podstawowych potrzeb. Wynagrodzenie nie może być zatem zbyt niskie. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że ustanowione różnicowanie poziomu minimalnego wynagrodzenia w oparciu o kryterium statusu osoby pozbawionej wolności ma charakter arbitralny i narusza konstytucyjne zasady kształtowania minimalnego wynagrodzenia.

wynagrodzenia, prowadząc do spadku opłacalności zatrudniania ich przez przedsiębiorców sektora prywatnego i tym samym zmniejszenie odsetka więźniów zatrudnionych odpłatnie wśród ogólnej liczby więźniów pracujących (z 66,5% w 2010 r., 49% w 2011 r. do 37,6% w 2013 r.). W związku z tym, że przychód Funduszu w części postpenitencjarnej stanowią niemal w całości potrącenia z wynagrodzenia, należało przewidywać spadek jego wpływów i tym samym zmniejszenie możliwości wsparcia finansowego osób, dla których został utworzony. Do 2016 r. nie podjęto jednak wysiłku wprowadzenia rozwiązań systemowych w tym zakresie. W kolejnych latach Służba Więzienna, mając na uwadze rolę pracy, która jest jednym z filarów resocjalizacji, szybko zareagowała i doprowadziła do wzrostu liczby więźniów pracujących nieodpłatnie, tj. z poziomu 8052 osób w 2010 r. do 14 879 osób w 2013 r. (Służba Więzienna, 2020b).

Sytuacja uległa zmianie wraz z wdrożeniem przez Ministerstwo Sprawiedliwości programu „Praca dla więźniów”, który obejmuje trzy podstawowe działania: budowę w zakładach karnych hal produkcyjnych, rozszerzenie zakresu możliwości nieodpłatnej pracy więźniów na rzecz samorządów oraz ulgi dla przedsiębiorców zatrudniających więźniów (Służba Więzienna, 2020a).

PRZEZNACZENIE ŚRODKÓW FUNDUSZU POMOCY POSTPENITENCJARNEJ

Pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz członkom ich rodzin udziela się poprzez:

- 1) pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub udzielanie schronienia w ośrodku dla bezdomnych,
- 2) okresową dopłatę do bieżących zobowiązań czynszowych i opłat za energię cieplną, energię elektryczną, gaz, wodę, opał, odbiór nieczystości stałych i płynnych za lokal mieszkalny lub dom jednorodzinny, do którego osoba uprawniona posiada tytuł prawny, proporcjonalnie do liczby osób stale zamieszkujących w tym lokalu lub domu,
- 3) organizowanie i finansowanie poradnictwa prawnego, promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej,
- 4) organizowanie i finansowanie szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pokrywanie kosztów egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe,
- 5) organizowanie i finansowanie programów podnoszących kompetencje społeczne, mających na celu przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy, w tym przemocy w rodzinie, oraz problemom uzależnień,
- 6) zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia oraz urządzeń niezbędnych do realizacji programów podnoszących kompetencje społeczne, mających na celu

- przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy, w tym przemocy w rodzinie, problemom uzależnień oraz szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe, a także wykonywania pracy nieodpłatnej,
- 7) pokrywanie kosztów związanych ze specjalistycznym leczeniem lub rehabilitacją leczniczą oraz uzyskiwaniem orzeczeń o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub niezdolności do pracy,
 - 8) pokrywanie kosztów transportu specjalnego, zgodnie ze wskazaniami lekarskimi, lub przejazdów do miejsca pobytu, nauki, terapii, pracy, zwłaszcza wykonywanej nieodpłatnie,
 - 9) pokrywanie kosztów związanych z uzyskaniem dowodu osobistego oraz innych dokumentów niezbędnych do uzyskania pomocy,
 - 10) pokrywanie kosztów badań specjalistycznych wymaganych przy kwalifikowaniu do udziału w programach, o których mowa w pkt 5, szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie,
 - 11) pokrywanie kosztów grupowego ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków osób zakwalifikowanych do udziału w szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe, programach, o których mowa w pkt 5, oraz pracy wykonywanej nieodpłatnie,
 - 12) promowanie i wspieranie inicjatyw i przedsięwzięć służących skutecznej readaptacji skazanych, działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym, organizowanie i prowadzenie szkoleń, organizowanie i zlecanie badań naukowych dotyczących sytuacji osób skazanych,
 - 13) pokrywanie kosztów związanych z organizacją i udzielaniem pomocy rzeczowej w formie:
 - a) żywności lub bonów żywnościowych,
 - b) odzieży, bielizny, obuwia, środków czystości i higieny osobistej lub bonów towarowych,
 - c) biletów komunikacji publicznej,
 - d) leków, środków opatrunkowych i sanitarnych,
 - e) wyrobów medycznych, w tym protez, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych,
 - f) pomocy naukowych, dydaktycznych, książek i materiałów biurowych,
 - g) niezbędnych przedmiotów wyposażenia domowego lub innych przedmiotów użytku osobistego ułatwiających funkcjonowanie społeczne w miejscu zamieszkania lub pobytu, zwłaszcza osób niepełnosprawnych,
 - h) materiałów, narzędzi i wyposażenia niezbędnego do uczestnictwa w szkoleniu zawodowym, wykonywania wyuczonego zawodu albo prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek,
 - 14) udzielanie świadczeń pieniężnych na cel wskazany przez organ lub podmiot udzielający pomocy (Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r., § 39 ust. 1 pkt 1–14).

Poza zakresem pomocy postpenitencjarnej pozostają koszty specjalistycznego leczenia lub rehabilitacji leczniczej oraz uzyskiwania orzeczeń o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub niezdolności do pracy, a także wyrobów medycznych, w tym protez, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych, jeżeli mogą one być pokryte na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j. Dz.U. 2015, poz. 581 ze zm.).

Z wnioskiem o udzielenie pomocy postpenitencjarnej mogą występować osoby pozbawione wolności, zwalniane lub zwolnione z zakładu karnego albo aresztu śledczego oraz członkowie ich rodzin, a także prokurator, obrońca lub pełnomocnik. Z wnioskiem, o którym mowa, może wystąpić także przedstawiciel skazanego, ustanowiony na podstawie art. 42 § 1–3 k.k.w.⁴

Pomoc ta może być również udzielona z urzędu przez właściwy organ, tj. dyrektora jednostki penitencjarnej albo zawodowego kuratora sądowego.

Wniosek osoby uprawnionej powinien zawierać uzasadnienie odnoszące się do wskazanego zakresu i celu pomocy. Do wniosku dołącza się dokumenty potwierdzające okoliczności wskazane we wniosku. Osoby osadzone i opuszczające jednostki penitencjarne składają wniosek o udzielenie pomocy do dyrektorów, a byli skazani (po przedstawieniu dokumentu zwolnienia) i ich rodziny – do zawodowych kuratorów sądowych.

Świadczenia w ramach pomocy postpenitencjarnej udzielane są przez okres niezbędny dla zrealizowania celów tej pomocy, lecz nie dłużej niż przez 3 miesiące od dnia zwolnienia. Przedłużenia tego okresu do 6 miesięcy można żądać jedynie w szczególnie uzasadnionych okolicznościach, np. z powodu choroby.

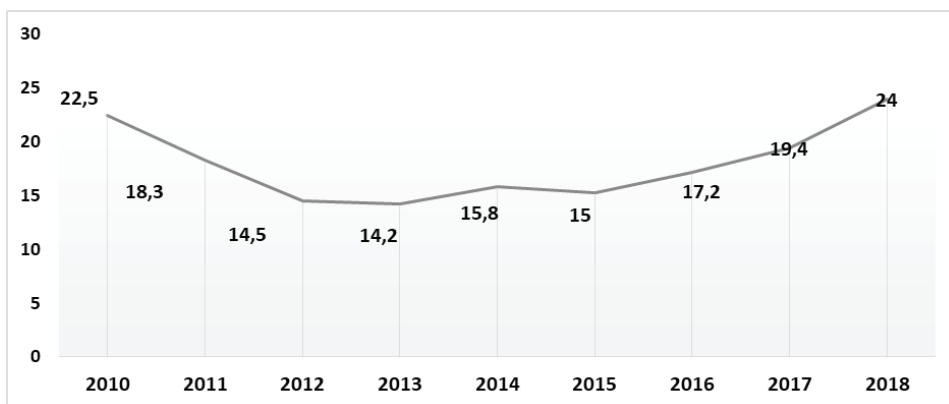
Odrębne postępowanie przewidziano dla osób, które znajdują się w okresie przygotowania do życia po opuszczeniu jednostki penitencjarnej (art. 164 § 1 k.k.w.)⁵. Tym osobom udziela się pomocy odpowiedniej do zdiagnozowanych potrzeb związanych z przygotowaniem do readaptacji społecznej, a formę pomocy, czas trwania świadczenia oraz warunki jej stosowania na rzecz skazanego ustala się w programie wolnościowym realizowanym w okresie do 6 miesięcy przed przewidywanym warunkowym zwolnieniem lub końcem kary. Udzielane skazanemu wsparcie może przyjmować formę indywidualną i grupową.

⁴ Skazany może ustanowić, na piśmie, jako swojego przedstawiciela osobę godną zaufania, za jej zgodą, zwłaszcza spośród przedstawicieli stowarzyszeń, fundacji, organizacji oraz instytucji, o których mowa w art. 38 § 1. Przedstawiciel ten działa na rzecz swojego klienta i w jego imieniu składa wszelkie dokumenty oraz pisma do różnych podmiotów. Może on również brać udział w postępowaniu sądowym.

⁵ Ustalono, że okres do 6 miesięcy przed opuszczeniem zakładu karnego jest czasem koniecznym do przygotowania się skazanego do życia na wolności, m.in. dzięki pomocy kuratora (art. 38 § 1 k.k.w.). Okres ten ustala, za zgodą skazanego, komisja penitencjarna. Okres, o którym mowa w § 1, może również wyznaczyć sąd penitencjarny w postanowieniu o udzieleniu lub odmowie warunkowego zwolnienia, jeżeli uzna to za niezbędne (art. 38 § 2 k.k.w.).

PODZIAŁ ŚRODKÓW FUNDUSZU

Zgodnie z planem finansowym Funduszu znajdującym się w części postpenitencjarnej, który jest corocznie opiniowany przez Radę Główną do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym⁶ i zatwierdzany w ustawie budżetowej, wykorzystanie przychodów Funduszu na świadczenia pomocowe następowało w proporcjach: 59% – Służba Więzienna, 27% – kuratorzy sądowi, 14% – organizacje pozarządowe.

Rysunek 1. Przychody Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej z potrącenia wynagrodzenia za prace skazanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony <https://bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/fundusz-pomocy-pokrzywdzonym-oraz-pomocy-postpenitencjarnej/pomoc-postpenitencjarna> (dostęp: 12.03.2020).

Wzrastające przychody Funduszu z tytułu potrąceń z wynagrodzeń skazanych wynikały ze wzrostu zatrudnienia odpłatnego skazanych, będącego efektem wprowadzonego do realizacji rządowego programu „Praca dla więźniów” (więcej o programie zob. Służba Więzienna, 2020a).

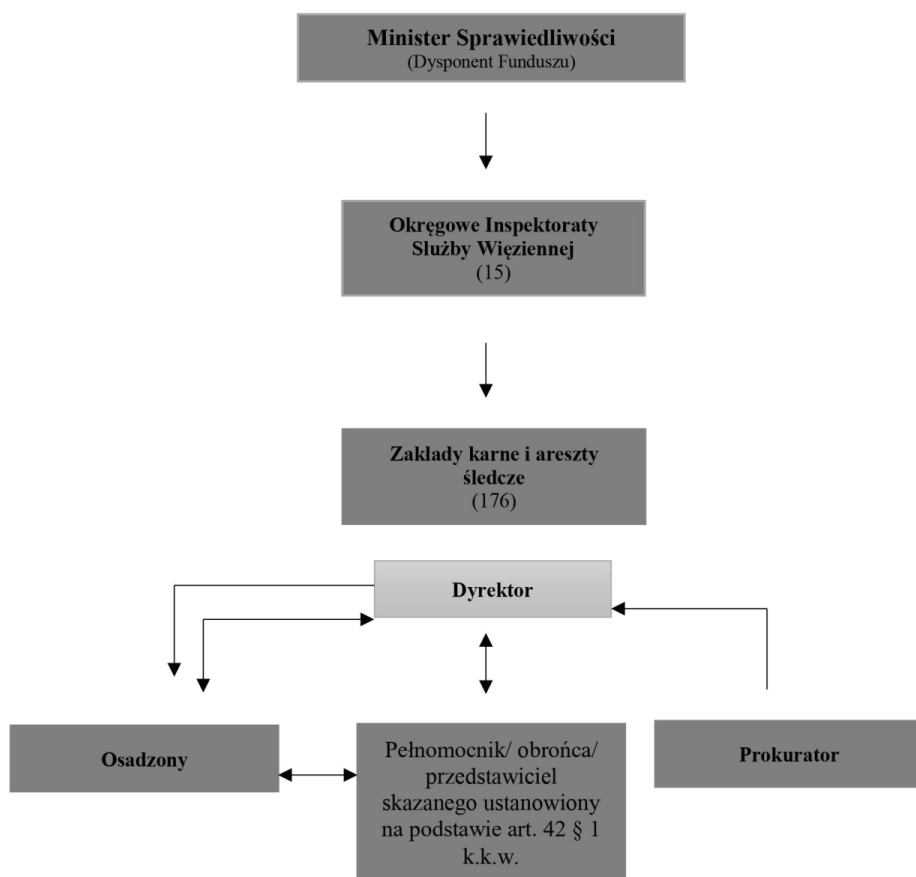
WYKORZYSTANIE ŚRODKÓW FINANSOWYCH FUNDUSZU PRZEZ SŁUŻBĘ WIĘZIENNĄ

Pomoc postpenitencjarna realizowana jest ze środków finansowych przekazywanych na rachunek bankowy Centralnego Zarządu Służby Więziennej, na-

⁶ Zgodnie z treścią § 8 pkt 6 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 sierpnia 1998 r. w sprawie określenia szczegółowych zasad i trybu powoływania oraz działania Rady Głównej do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym, a także rad terenowych do spraw społecznej readaptacji i pomocy skazanym (Dz.U. 1998, nr 113, poz. 723 ze zm.) przedstawianie wniosków i opinii w sprawie podziału oraz wykorzystania środków z funduszu pomocy penitencjarnej jest jednym z zadań Rady Głównej.

stępnie rozdzielanych pomiędzy piętnaście Okręgowych Inspektoratów Służby Więziennej, po czym trafia do zakładów karnych i aresztów śledczych.

W 2018 r. w ramach podzadania „Resocjalizacja osób pozbawionych wolności poprzez pracę i pomoc postpenitencjarną” na działanie zaplanowano kwotę 17 720,5 tys. zł, a z Funduszu wydatkowano 13 412,1 tys. zł, czyli 75,7% kwoty planowanej dla tego działania. Świadczeniami w ramach pomocy postpenitencjarnej objęto 79 781 osób wobec planowanych 83 413, zatem średnia kwota udzielonej pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz członkom ich rodzin wynosiła około 168 zł na osobę⁷.

Schemat 1. Uproszczony schemat udzielania pomocy postpenitencjarnej przez Służbę Więzienną
Źródło: opracowanie własne.

⁷ Informacja o wynikach kontroli NIK KP.B.430.003.2019, nr ewid. 140/2019/P/19/001/KPB, Wykonanie budżetu państwa w 2018 r. w części 37.

W latach 2012–2018 widoczny jest istotny wzrost tzw. aktywnych i aktywizujących form świadczenia pomocy postpenitencjarnej przez Służbę Więzienną, opisanych w § 39 ust. 1 pkt 4–6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r., tj.: organizowanie i finansowanie szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe oraz pokrywanie kosztów egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe; organizowanie i finansowanie programów podnoszących kompetencje społeczne, mających na celu przeciwdziałanie czynnikom kryminogennym, a zwłaszcza agresji i przemocy, w tym przemocy w rodzinie oraz problemom uzależnień; zakup materiałów, narzędzi, wyposażenia oraz urządzeń, a także odzieży i obuwia ochronnego niezbędnych do realizacji programów, o których mowa w pkt 5, a także różnych form kształcenia podnoszących kwalifikacje zawodowe i wykonywania pracy bez wynagrodzenia, kosztem świadczeń bezpośrednich, opisanych w § 39 ust. 1 pkt 13 i 14 rozporządzenia, tj.: pokrywania kosztów związanych z organizacją i udzielaniem pomocy rzeczowej; udzielania świadczeń pieniężnych na cel wskazany przez organ lub podmiot udzielający pomocy.

ŚWIADCZENIE POMOCY POSTPENITENCJARNEJ PRZEZ INNE PODMIOTY

Wśród innych podmiotów, które realizują zadania z zakresu świadczenia pomocy postpenitencjarnej, komplementarnej wobec działalności Służby Więziennej, należy wymienić kuratorską służbę sądową oraz organizacje pozarządowe.

Działalność kuratorskiej służby sądowej w wymiarze sprawiedliwości reguluje wiele ustaw i aktów je wykonujących. Zgodnie z treścią ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. 2019, poz. 52; dalej: u.s.p.) w sądach działają kuratorzy sądowi (kuratorzy rodzinni i kuratorzy dla dorosłych), którzy stanowią służbę kuratorską i wykonują czynności o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym i profilaktycznym oraz inne czynności określone w przepisach szczególnych (art. 147 § 2 u.s.p.). Wykonywanie obowiązków i status kuratorów sądowych reguluje odrębna ustawa (art. 154 § 1 i 2 u.s.p.), tj. ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (t.j. Dz.U. 2020, poz. 167), na podstawie której realizują oni określone przez prawo zadania o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym, związane z wykonywaniem orzeczeń sądu.

Zadania z zakresu świadczenia pomocy postpenitencjarnej realizują wyłącznie kuratorzy zawodowi wykonujący orzeczenia w sprawach karnych, tzw. kuratorzy dla dorosłych (art. 173 § 2 pkt 10 k.k.w.). Pomoc ta może mieć charakter doraźny lub okresowy. Kuratorzy udzielają jej na wniosek skazanego lub jego najbliższych albo z urzędu przez okres do 3 miesięcy od osadzenia lub zwolnienia skazanego z jednostki penitencjarnej, a w szczególnie uzasadnionych okolicznościach do 6 miesięcy.

Schemat 2. Uproszczony schemat udzielania pomocy postpenitencjarnej przez kuratora zawodowego – przepływ środków Funduszu

Źródło: opracowanie własne.

Środki Funduszu przekazywane są do sądów okręgowych, a następnie rozdzielane między sądy rejonowe, w których funkcjonują zespoły kuratorskiej służby sądowej, w oparciu o zgłaszane zapotrzebowanie.

Zgodnie z danymi ze sprawozdania z działalności kuratorskiej służby sądowej MS-S40 z 2019 r. (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2019) kuratorzy zawodowi udzielili w 2019 r. świadczeń 18 888 osobom. Średnia wartość świadczenia przypadająca na jedną osobę wyniosła zatem 264 zł. Wśród beneficjentów środków najliczniejszą grupę stanowiły osoby zwolnione z jednostek penitencjarnych (17 919 osób). Znacznie rzadziej o pomoc zwracają się członkowie rodzin i najbliżsi osób, które zostały osadzone w jednostce penitencjarnej oraz zwalnianych z jednostek penitencjarnych – w 2019 r. było to zaledwie 969 przypadków.

Pomoc postpenitencjarna przez kuratorów sądowych przybiera postać:

- świadczeń pieniężnych (32%),
- bonów towarowych (49%),
- finansowania zakupów żywności, odzieży, leków itp. (15%),
- opłat za czynsz, tymczasowego zakwaterowania (1,5%),
- pokrywania kosztów kursów zawodowych, porad i leczenia specjalistycznego (0,5%),
- inną (2%).

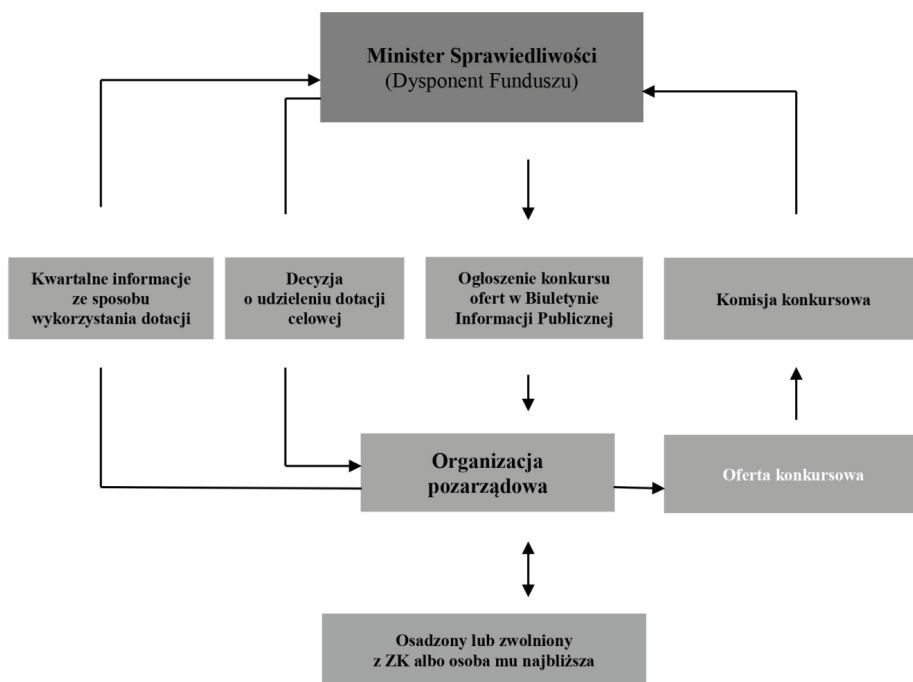
Uzupełnieniem systemu świadczenia pomocy postpenitencjarnej, zarówno dla osób odbywających karę pozbawienia wolności, jak i zwalnianych z jej odbycia, jest działalność organizacji pozarządowych. Trzeba jednak zauważyć, że liczba wyspecjalizowanych organizacji non-profit, świadczących usługi związane z resocjalizacją więźniów i społeczną readaptacją osób opuszczających jed-

nostki penitencjarne poprzez zadania zlecone w obszarze pomocy postpenitencjarnej, jest niewielka. Tego rodzaju działalność nie cieszy się wśród organizacji pozarządowych popularnością z wielu względów: pragmatycznych – z uwagi na niewielką pulę środków finansowych, które można uzyskać na jej prowadzenie; organizacyjnych – beneficjenci wymagają często skomplikowanych oddziaływań o charakterze profilaktycznym i korekcyjnym, terapeutycznych czy też kompleksowej pomocy socjalnej.

Organizacje pozarządowe otrzymują środki na realizację zadań z zakresu pomocy postpenitencjarnej w ramach otwartego konkursu ofert, który ogłasza jego dysponent, tj. Minister Sprawiedliwości. W ostatnich latach organizacje pozarządowe wydatkowały środki głównie na pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub udzielanie schronienia w ośrodku dla bezdomnych (około 30% wszystkich wydatków). Podejmowały one działania postpenitencjarne, w tym te zmierzające do rozwijania kompetencji społecznych stanowiących cenny zasób zapobiegający lub ograniczający przemoc, skutki uzależnienia oraz świadczenie pomocy rzeczowej. Łącznie te trzy grupy świadczeń przekraczały 70% wykorzystania środków Funduszu przekazanych trzeciemu sektorowi. Z analizy wniosków organizacji pozarządowych, rodzaju prowadzonej przez nie działalności, a także wykonania powierzonych zadań wynika jednoznacznie, że oczekuje się od nich działalności skutecznej, ukierunkowanej na faktyczną, bezpośrednią pomoc, która eliminuje występowanie czynników kryminogennych wśród osób zwalnianych z jednostek penitencjarnych (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2019).

Do 2018 r. konkurs ogłaszany był corocznie, a okres realizacji zadania obejmował kolejny rok kalendarzowy. Począwszy od 2019 r., okres dotowania poszczególnych działalności wydłużono do 3 lat (2020–2022). Zgodnie z treścią „Ogłoszenia w sprawie przeprowadzenia otwartego konkursu ofert na powierzenie realizacji zadań ze środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości w zakresie udzielania pomocy osobom pozbawionym wolności, zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych oraz osobom im najbliższym, dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i nie działających w celu osiągnięcia zysku, w tym stowarzyszeń, fundacji, organizacji i instytucji na lata 2020–2022” (Fundusz Sprawiedliwości, 2019) maksymalną pulę środków przeznaczonych na dotację określono na 4,5 mln zł. Pula ta została podzielona na poszczególne lata realizacji zadania w sposób następujący:

- rok 2020: maksymalna kwota dotacji wynosi 1,2 mln zł,
- rok 2021: maksymalna kwota dotacji wynosi 1,65 mln zł,
- rok 2022: maksymalna kwota dotacji wynosi 1,65 mln zł.

Schemat 3. Uproszczony schemat przydzielenia dotacji celowej dla organizacji pozarządowej⁸
 Źródło: opracowanie własne.

Środki Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej na rzecz podmiotów sektora pozarządowego przyznawane są w oparciu o umowę, zawartą zgodnie z dyspozycją znajdującą się w art. 43 § 10 k.k.w. oraz art. 151 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. 2009, nr 157, poz. 1240 ze zm.).

W otwartym konkursie ogłoszonym przez Ministerstwo Sprawiedliwości na powierzenie realizacji zadań ze środków Funduszu w części postpenitencjarnej wzięło udział 30 organizacji pozarządowych (na dzień 25 października 2019 r.). Dotacja przeznaczona jest na realizację zadań ze środków Funduszu w zakresie wspierania osób osadzonych, opuszczających jednostki penitencjarne i ich rodzin dla jednostek niezaliczanych do sektora finansów publicznych i niedziałających w celu osiągnięcia zysku na lata 2020–2022, przy czym łączna ich kwota na okres 3 lat wyniesie 30 mln zł. Ostatecznie dotację otrzymało 28 organizacji pozarządowych.

⁸ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości zawiera szczegółowe przepisy dotyczące: ogłoszenia programów na realizację zadań (§ 2); warunków finansowania zadań (§ 12–17); powołania i trybu działania komisji konkursowej (§ 18); przebiegu konkursu ofert (§ 19–23); oceny ofert (§ 24–30); sposobu wykorzystania i rozliczania środków Funduszu (§ 31–35).

Tabela 1. Lista organizacji pozarządowych, które otrzymały dotację w ramach „Programu dofinansowania zadań z zakresu pomocy postpenitencjarnej” na lata 2020–2022

Lp.	Nazwa podmiotu	Miejsce Konkursu
1.	Stowarzyszenie Pomocy Społecznej, Rehabilitacji i Resocjalizacji im. Hansa Christiana Kofoeoda w Siedlcach	Warszawa
2.	Fundacja Chrześcijańska „NEBO”	Warszawa
3.	Stowarzyszenie „Alter Ego”	Warszawa
4.	Mokotowskie Hospicjum Świętego Krzyża	Warszawa
5.	Stowarzyszenie Penitencjarne „Patronat”	Warszawa
6.	Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu	Lublin
7.	Stowarzyszenie POSTIS	Lublin
8.	Śląska Fundacja Błękitny Krzyż	Katowice
9.	Caritas Diecezji Gliwickiej	Katowice
10.	Fundacja POMOST	Katowice
11.	Caritas Diecezji Kieleckiej	Kraków
12.	Małopolskie Stowarzyszenie Probacja	Kraków
13.	Stowarzyszenie „Sursum Corda”	Kraków
14.	„Dom Wspólnoty Barka w Drezdenku”	Poznań
15.	Caritas Diecezji Gnieźnieńskiej	Poznań
16.	Stowarzyszenie Integracyjne Wspólnoty Barka	Poznań
17.	Fundacja Resocjalizacji i Readaptacji Społecznej „TULIPAN”	Szczecin
18.	Towarzystwo Wiedzy Powszechnej Oddział Regionalny w Szczecinie	Szczecin
19.	Fundacja „Instytut Św. Brata Alberta”	Szczecin
20.	Stowarzyszenie Pomocy Bliźniemu im. Brata Krystyna w Gorzowie Wielkopolskim	Szczecin
21.	Caritas Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej	Koszalin
22.	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Wychodzącym na Wolność „Emaus”	Gdańsk
23.	Stowarzyszenie Pomorskie Centrum Terapeutyczno-Prawne Interios (Gdańsk)	Bydgoszcz
24.	Stowarzyszenie Profilaktyki i Resocjalizacji „Mateusz” (Toruń)	Bydgoszcz
25.	Stowarzyszenie Pomorskie Centrum Terapeutyczno-Prawne Interios (Gdańsk)	Programy dla kobiet
26.	Stowarzyszenie na Rzecz Kobiet w Trudnej Sytuacji Życiowej JUNONA (Kwidzyn)	
27.	Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu (Lublin)	
28.	Stowarzyszenie Pomocy Bliźniemu im. Brata Krystyna w Gorzowie Wielkopolskim	

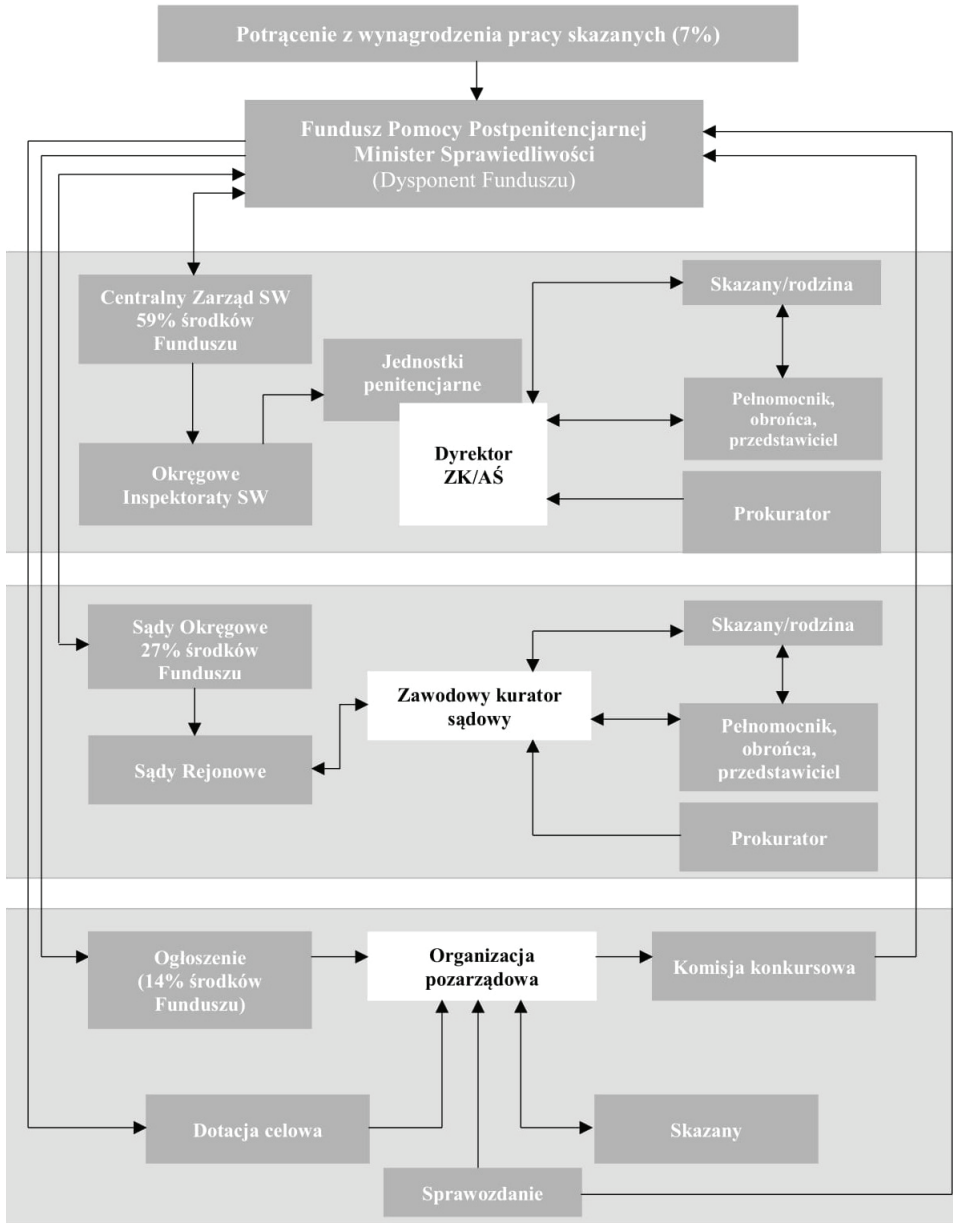
Źródło: www.funduszsprawiedliwosci.gov.pl/pl/konkursy/pomoc-postpenitencjarna (dostęp: 15.04.2020).

Trzeba zauważyć, że komunikaty o unieważnieniu konkursu z powodu braku ofert wydano dla Opola (13 jednostek penitencjarnych), Wrocławia (13 jednostek penitencjarnych), Łodzi (9 jednostek penitencjarnych), Olsztyna (10 jednostek penitencjarnych) oraz Rzeszowa (11 jednostek penitencjarnych). *Prima facie* można stwierdzić, że co najmniej 56 zakładów karnych i aresztów śledczych w Polsce (tj. ponad 30% wszystkich jednostek w kraju) nie ma możliwości nawiązania współpracy z wyspecjalizowaną organizacją pozarządową prowadzącą działalność inkluzyjną wobec byłych więźniów do życia w społeczeństwie lub ma ją istotnie ograniczoną. Brak ofert ze strony organizacji pozarządowych w tym obszarze zadań publicznych w tak znaczących obszarach kraju potwierdza jedynie skalę zapaści tego rodzaju działalności. Niewątpliwie dążenie do rozwoju tej gałęzi działalności organizacji pozarządowych powinno być jednym z celów Funduszu Sprawiedliwości w kolejnych latach. Organizacje, o których mowa, nie mają szans w konkurencji o środki z innymi organizacjami działającymi w Polsce. O istocie ich słabości świadczy wąska, wyspecjalizowana i niepopularna działalność – „pomoc więźniom”, brak wspólnego forum, reprezentacji w zabieganiu o środki publiczne, a także brak środków na ich promocję oraz popularyzację istoty ich działalności w społeczeństwie. Z raportu z badań nad kondycją organizacji pozarządowych w Polsce (NGO, 2019) wynika, że w 2018 r. zarejestrowanych było 117 tys. stowarzyszeń (w tym 17 tys. ochotniczych straży pożarnych) i 26 tys. fundacji, czyli łącznie około 143 tys. organizacji, z których aktywnych jest szacunkowo około 65%. Z przytoczonego raportu wynika także, iż organizacje pozarządowe w Polsce najczęściej zajmują się: 1) sportem, turystyką, rekreacją i hobby – około 28 tys. (35%); 2) kulturą i sztuką – około 11 tys. (14%); 3) edukacją i wychowaniem – około 10 tys. (13%); 4) ochroną zdrowia – około 6 tys. (8%).

Organizacje te skierowane są do określonych grup odbiorców: 1) dzieci i młodzieży – 73%; 2) mieszkańców okolicy, lokalnej społeczności – 62%; 3) seniorów – 39%; 4) chorych, osób z niepełnosprawnością – 25%.

Na tej podstawie można ostrożnie wnioskować, że wśród ponad 143 tys. organizacji pozarządowych zarejestrowanych w Polsce zaledwie 0,02% zajmuje się świadczeniem wyspecjalizowanej pomocy postpenitencjarnej, co oznacza, że jedna organizacja pozarządowa (o zasięgu lokalnym lub regionalnym) przypada na około 1,2 mln mieszkańców, przy czym poziom nasycenia populacji osobami odbywającymi karę pozbawienia wolności wynosi w takiej grupie około 2400 osób (około 200 osób na 100 tys. mieszkańców) (Stasiowski, 2018, s. 527).

Biorąc pod uwagę prezentowane opinie i dane, wyłącznie jasny sygnał i wsparcie ze strony Funduszu Sprawiedliwości mogą wzmocnić przekonanie o potrzebie kontynuowania działalności przez już istniejące organizacje oraz stanowić zachętę do rozwijania lub powstawania nowych organizacji pozarządowych, które zajmą się problemem świadczenia profesjonalnej pomocy osobom po

Schemat 4. System Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej

Źródło: opracowanie własne.

odbyciu kary pozbawienia wolności jako komplementarnej wobec działań prowadzonych przez Służbę Więzienną oraz kuratorską służbę sądową.

Schemat 4 uwzględnia zmiany legislacyjne w zakresie potrącenia z wynagrodzenia skazanych, a także zmiany w zakresie podziału środków Funduszu zarekomendowane przez Radę Główną do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym (Ustawa z dnia 15 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy, Dz.U. 2017, poz. 204; Uchwała Rady Głównej do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym z dnia 11 października 2016 r., z faktycznym skutkiem od 2018 r.).

ZAKOŃCZENIE

Zwiększenie możliwości wykonywania pracy za wynagrodzeniem przez osoby odbywające karę pozbawienia wolności następuje dzięki wypracowanym przez nie środkom finansowym. Przypuszcza się, że po zakończonym okresie wzmoczonych i koniecznych inwestycji infrastrukturalnych, prowadzonych w Służbie Więziennej, strumień środków finansowych zostanie przekierowany na rozwój instytucji, w szczególności podmiotów należących do trzeciego sektora, zajmujących się systemowym działaniem na rzecz przywrócenia osób opuszczających jednostki penitencjarne do życia w środowisku otwartym. Wymagają tego zarówno zasady humanitarnego wykonania kary kryminalnej, solidarności społecznej, względy użyteczne, racjonalności, jak i optymalizacja skutków wykonania orzeczeń sądów. Wszystkie bowiem wyrażają się w realizacji podstawowego celu sankcji karnej – przeciwdziałaniu powrotowi do przestępstwa osób karanych.

Niewątpliwie pozytywna zmiana jakościowa i ilościowa w zakresie zwiększenia dostępności pracy dla osób odbywających karę pozbawienia wolności w ostatnich latach jest wyraźna. Biorąc jednak pod uwagę szybko wzrastającą liczbę osób pracujących odpłatnie, w przyszłości wydaje się konieczna pogłębiona refleksja nad skutkami zjawiska powszechnego zatrudnienia więźniów wobec korzystania z instytucji szczególnych prawa karnego wykonawczego, tj. odroczenia i przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności, przepustek, zasady odbywania kary możliwie blisko miejsca stałego pobytu, nagród i kar dyscyplinarnych i uzyskiwania warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia wolności czy też możliwości odbywania kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego. Nie bez znaczenia będą także obserwacje funkcjonowania społeczności osadzonych z punktu widzenia występujących w niej wyodrębnionych podkultur. W efekcie prowadzona przez Służbę Więzienną ewaluacja przygotowania skazanych do wykonywania pracy powinna prowadzić do ich aktywizacji zawodowej po odbytej karze na wolności, faktycznie uwalniając od potrzeby świadczenia im pomocy ze strony państwa.

Dokonana analiza poruszonych zagadnień ma służyć wzrostowi wiedzy Polaków o systemowym mechanizmie finansowym, ukierunkowanym na pomoc osobom pozbawionym wolności oraz ich bliskim, który nie jest finansowany ze środków podatnika, zatem jako jedyny nie jest obciążeniem dla przeciętnego obywatela, ponieważ pochodzi wyłącznie z pracy skazanych. Tym samym skłania to do refleksji nad koniecznością zwiększenia aktywności organizacji pozarządowych w zakresie współpracy z wymiarem sprawiedliwości oraz służbami odpowiedzialnymi za procesy resocjalizacji, readaptacji społecznej i reintegracji społecznej byłych więźniów.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

- Domżańska, A. (2013). Sytuacja byłych skazanych na rynku pracy. *Forum Pedagogiczne*, 3(2), 127–148, DOI: <https://doi.org/10.21697/fp.2013.2.07>
- Jakubik, M. (2016). Państwowe wsparcie finansowe pomocy penitencjarnej. *Nauka, Gospodarka, Społeczeństwo*, 12(2), 13–18.
- Politicz, K. (2014). Przesłanki nowelizacji Kodeksu karnego w zakresie wykonywania środków karnych świadczenia pieniężnego i nawiązki na cel społeczny oraz ocena skutków w ujęciu retrospektywnym. *Folia Iuridica Wratislaviensis*, 3(2), 237–256.
- Stasiorowski, S. (2018). Rola kuratora sądowego w systemie readaptacji społecznej skazanych w prognozowaniu przestępczości. W: B. Hołyst, N. Malec, Z.M. Wawrzyniak (red.), *Prognozowanie kryminologiczne w wymiarze społecznym*. T. 2. *Modele prognostyczne. Przestępczość, wiktyfikacja, profilaktyka* (s. 514–561). Warszawa: PWN.
- Wolińska, P. (2016). Wiedza więźniów Aresztu Śledczego w Piotrkowie Trybunalskim na temat instytucji i form resocjalizacji penitencjarnej oraz pomocy postpenitencjarnej. *Rozprawy Społeczne*, (3), 64–70.

AKTY PRAWNE

- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 stycznia 2012 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (Dz.U. 2012, nr 9, poz. 49).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości (Dz.U. 2017, poz. 1760).
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 sierpnia 1998 r. w sprawie określenia szczegółowych zasad i trybu powoływania oraz działania Rady Głównej do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym, a także rad terenowych do spraw społecznej readaptacji i pomocy skazanym (Dz.U. 1998, nr 113, poz. 723 ze zm.).
- Uchwała Rady Głównej do Spraw Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym z dnia 11 października 2016 r., <https://arch-bip.ms.gov.pl/pl/ministerstwo/struktura-organizacyjna/rada-glowna-do-spraw-spolecznej-readaptacji-i-pomocy-skazanym/uchwaly/download,3285,5.html> (dostęp: 20.12.2020).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. 1997, nr 50, poz. 557 ze zm.).
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (t.j. Dz.U. 2020, poz. 167).
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. 2019, poz. 52).
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j. Dz.U. 2015, poz. 581 ze zm.).

- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. 2009, nr 157, poz. 1240 ze zm.).
- Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. zmieniająca ustawę o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2011, nr 129, poz. 734).
- Ustawa z dnia 15 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. 2017, poz. 204).
- Ustawa z dnia 12 lipca 2017 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2017, poz. 1452).

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

- Fundusz Sprawiedliwości. (2019). *Pomoc postpenitencjarna*. Pobrane z: www.funduszsprawiedliwosci.gov.pl/pl/konkursy/pomoc-postpenitencjarna/news,15339,i-otwarty-konkurs-ofert-na-lata-2020-2022--pomoc.html (dostęp: 27.10.2020).
- Ministerstwo Sprawiedliwości. (2019). *Pomoc postpenitencjarna*. Pobrane z: <https://arch-bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/fundusz-sprawiedliwosci/pomoc-postpenitencjarna> (dostęp: 27.10.2020).
- NGO. (2019). *Fakty o NGO. Kondycja organizacji pozarządowych. Raport z badań 2018*. Pobrane z: <https://fakty.ngo.pl/raporty/kondycja-organizacji-pozarządowych-2018> (dostęp: 27.10.2020).
- Służba Więzienna. (2020a). *Program „Praca dla więźniów”*. Pobrane z: <https://sw.gov.pl/strona/ministerialny-program-pracy-wiezniow> (dostęp: 27.10.2020).
- Służba Więzienna. (2020b). *Statystyka*. Pobrane z: www.sw.gov.pl/dzial/statystyka (dostęp: 30.10.2020).

SUMMARY

The issues presented by the authors in this article focus on depicting the essence of functioning of the Victim Support and Post-Penitentiary Assistance Fund – the Justice Fund, which is of major importance for the activities supporting social rehabilitation of the convicts as conducted by the Prison Service. The principles of the fund functioning are referred to in a detailed manner, its operation chart is included as well. Moreover, there is a description of the basic scope of the support granted from these funds to persons deprived of liberty, released from penitentiary units and their close relatives. Particular attention was drawn to marginalization of the activities of non-governmental organizations in the area of inclusive rehabilitation as well as the activities for the benefit of reintegration of former prisoners with society. The conclusion that can be inferred from the shown data is that a considerable number of Polish penitentiary units has limited possibilities of cooperation with specialised entities promoting social inclusion of prisoners, or is deprived of it, and therefore it is necessary to support social initiatives in this regard by the Justice Fund.

Keywords: rehabilitation; the Prison Service; the Justice Fund

